

SZÜCS ESZTER CECILIA

Felmérés az „exportált” nyelvtudásról

Vizsgálat egy írországi magyar közösségben

1. Bevezetés

A különböző híradások, felmérések és internetes munkavállalási ismertetőik szerint (például: kulfoldimunka.repeta.hu/celorszagok; kozvetites.jobcenter.hu/article/53/) a legtöbb magyar munkavállaló legszívesebben Nagy-Britannia és Írország munkaerőpiacán helyezkedik el, népszerűségük hazánk Európai Unióhoz való csatlakozása óta töretlen. Öröndetes tény, hogy Angliában és Írországban keresik a magyar munkavállalókat, elismerik a szakmai tapasztalataikat.

Az Írországban dolgozó magyarokról számszerű adatokat nem találunk. „Az EU-bővítés utáni 12 hónapban 83 ezer, majd 2004 májusa és 2005 októbere között további 66 ezer PPS (Personal Public Service Number) számot adtak ki a tíz új tagállam polgárainak. A munkaügyi minisztérium a regisztráltak harmadára teszi a tartósan Írországban maradó vendégmunkások számát, ez az uniós csatlakozás óta nagyjából 50 ezer fő. A térségből érkezettek között a magyarok mindössze 2–3%-ot tesznek ki, ez 3–5 ezer regisztráltat és 1–2 ezer vendégmunkást jelent. Az ír kormány fontosnak tartja a gazdaság fejlődéséhez szükséges külföldi munkavállalók beáramlását” (www.vmkik.hu).

Cork városa kiemelkedő népszerűségnek örvend a magyarok körében, elsősorban azért, mert viszonylag könnyű munkát találni. Évente sok új munkahely jön létre, és még mindig magasnak mondható a kereslet a fiatal, rugalmas munkavállalók iránt. Vannak olyan szegmensei a gazdaságnak, amelyekben a munkavállalók többsége külföldi, ilyen például az építőipar, a szállodai és éttermi vendéglátás stb.

A Corkban dolgozó magyarokra is igaz, hogy munkahelyi kommunikációjuk nagyobb részében az angolt nem idegen ajkú – anyanyelvű kommunikációs viszonylatban használják, hanem a nem angol anyanyelvűek egymás közötti kommunikációjára (Feketéné 2002).

Ez a tanulmány annak a felmérésnek az eredményeit mutatja be, amelyet a corki külföldi munkavállalók angolnyelv-tudásáról, illetve nyelvhasználatáról végeztem 2008 őszén és 2009 tavaszán. A Lee folyó torkolatánál fekvő csodálatos város lakója voltam magam is ebben az időszakban, mivel honfitársaimhoz hasonlóan én is szerencsét próbálni indultam másodmagammal. A városban élő barátaink javaslatára mi is itt próbáltunk elhelyezkedni. 10 hónapos írországi kalandozásunk során szerettem volna tudományos értelemben is hasznosat alkotni, ezért vállalkoztam a felmérés elkészítésére. Ebben különös figyelmet kapott egyrészt az, hogy milyen szintű nyelvtudással érkeztek (a magyarországi nyelvtanulás időtartama és színterei) és ennek révén mi-

lyen álláslehetőséghez jutottak, másrészt az, hogy milyen motivációval és elvárással érkeztek, és hogyan változtak meg ezek napjainkra (sikerült-e vagy egyáltalán lehetséges-e úgynevezett karriert befutni).

2. A felmérés résztvevői, módszere

A vizsgálatot interjúk formájában végeztem, s a módszerből következően statisztikai értelemben vett reprezentativitásra nem törekedhettem. A 15 interjúalany nem képviseli a munkavállalók összességét. Alapvetően olyan összefüggéseket kerestem, amelyek feltáráshatóvá tették a nyelvismeret szintjének és az elnyert munkahelynek a „megfeleltetését”. A vizsgált csoport tagjai 20–40 év közötti magyar anyanyelvű fiatalok, nagy részben huszonévesek, akik 1–5 éve élnek és dolgoznak Írországból, Cork megyében. A felmérés helyszínének kiválasztása praktikus okból, lakóhelyem 50 km-es körzetében történt. Tisztában voltam azzal is, hogy az ír sziget harmadik legnagyobb városában (Dublin és Belfast után) jelentős magyar közösség él. Különböző beosztásokban és munkahelyeken dolgoznak. Magyarországi iskolázottságuk minimuma a középiskolai érettségi, de többen rendelkeznek egyetemi vagy főiskolai diplomával is. Annak, aki ismeri a külföldi munkaviszonyokat, azt hiszem nem meglepő, hogy végzettségüknek megfelelően mindössze hárman tudtak elhelyezkedni, mindannyian a vendéglátóiparban. A 15 alanyból legtöbben (9 fő) a szállodaipar és vendéglátás területén dolgoznak (felszolgáló, bármenedzser-asszisztens, rendezvényszervező menedzser, konyhai kiegészítő, takarító, séf) de akad kamionvezető, gépkocsijavító, vízvezeték-szerelő, áruházi eladó és gépkocsivezető is. Kérdéseimre személyes találkozások alkalmával kaptam válaszokat, melyeket összesítve és összevetve jutottam el a vizsgálat eredményeihez.

3. A felmérés céljai

A célom az volt, hogy egy nem reprezentatív felmérés segítségével két nagyon fontos kérdésre kapjak választ, amelyeknek a megválaszolásához egy összetett kérdéssort állítottam össze.

Azt szerettem volna megtudni, hogy úgynevezett „nulla” nyelvtudással tudtak-e boldogulni a kikergetett munkavállalók; illetve azt, hogy a nyelvtudásuk fejlődésének köszönhetően feljebb tudtak-e kerülni a munkavállalói ranglistán.

Két föltevése vártam választ:

1. Legalább A2 szintű nyelvtudás szükségeltetik a mindennapi kommunikációhoz, tehát legalább ilyen szintű nyelvtudással kell rendelkeznie annak, aki Írországból szeretne munkát vállalni.
2. A jobb idegen nyelvtudás segítségével lehet magasabb beosztásban helyet kapni. Ez a „jobb angol – jobb munka” hipotézisem.

4. Eredmények

Az általam megkérdezett magyar anyanyelvű írországi vendégmunkások átlagosan 2 éve élnek a szigetországban. Angol anyanyelvi országban ezt megelőzően mindössze ketten éltek, illetve hárman más anyanyelvi országokban éltek (Ausztriában, Spanyolországban és Izraelben). A megkérdezettek közül egy személy volt, aki úgy érkezett Corkba, hogy előtte sem iskolai, sem magánúton nem tanult angolul. A többi 14 fő különböző szinten sajátította el a nyelvet kiutazása előtt, amiről az alábbi típusú do-

kumentumokkal rendelkeznek: érettségi vizsga, nyelviskolai modulzáró vizsga, általános alapfokú nyelvvizsga, általános középfokú nyelvvizsga, általános felsőfokú nyelvvizsga, gazdasági felsőfokú nyelvvizsga. A tudásukat azonban nem mind érezték biztosnak, hiszen volt köztük olyan, aki nyelvvizsgáját 15 évvel ezelőtt szerezte és a kiutazásig aktívan nem használta Magyarországon a nyelvtudását. A megkérdezettek közül tízen tudtak kommunikálni különböző szinteken egy másik idegen nyelven is (németül, spanyolul, olaszul, franciául, illetve oroszul).

A következő kérdések arra vonatkoztak, hogy a munkahelyükön milyen sikereket értek el az angol nyelvi kommunikációjukban. Abban mindannyian egyetértettek, hogy a munkavállaláshoz, a hétköznapi életben való eligazodáshoz minimum A2 szintű angol nyelvtudás szükséges. Átlagosan körülbelül két hónapot vett igénybe számukra a munkakörnyezetük sajátos nyelvhasználatának, szakszavainak olyan mértékű elsajátítása, hogy a megfelelő terminusokat hiba nélkül, minimális gondolkodási idővel (2–4 másodperc, amit stopperórával mértem) elő tudták hívni. Legjellemzőbb hiányszámként a nyelvtani pontatlanságot jelölték meg a legtöbben. Ez azonban a munkájukat nem hátráltatja, mert egyikük sem dolgozik olyan pozícióban, ahol a hivatalos írásbeli kommunikáció során a nyelvtani pontosság elengedhetetlen lenne. Esetükben a szóbeli kommunikáción van a hangsúly, ezért is fordulhat elő, hogy míg a szókincsük javul, bővül, addig nyelvtanilag nem fejlődnek, sőt esetenként „visszafejlődnek”, mondván: a másik fél úgyis érti, mire gondolnak. Tudását egy fő kivételével senki sem gyarapította Írországban, ez az egy fő pedig nyelvtudás nélkül érkezett. Ő a megérkezést követően intenzív, heti 20 órás, kifejezetten külföldiek számára tervezett angol nyelvtanfolyamon vett részt, egy helyi (Kinsale városbeli) nyelviskola szervezésében, melynek végzetével képes volt az önálló idegen nyelvi kommunikációra.

A következő kérdés volt számomra a legfontosabb; ebben arra kerestem választ, hogy a javuló nyelvismeretük hatására tudtak-e munkahelyet változtatni, magasabb pozícióba kerülni. A válaszok nem voltak egyértelműek. A ranglistán való feljebb kerülésének segítőjeként senki sem jelölte meg elsőként a jobb, javuló nyelvtudását. Ugyanakkor nyelvtanárként és nyelvvizsgáztatóként én ezt másképp értékelem. Tagadhatatlan tény, hogy az állás-interjúkon angol nyelven kellett megszólalniuk, angol nyelven kellett számot adni szakmai rátermettségükről. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy anyanyelvi környezetben fejlesztették szakmai tudásukat, ezáltal magabiztosabban vettek részt az interjún.

Ennél a kérdésnél vetődött fel a másik fontos problémám: kell-e tudni angolul, mielőtt megérkezne valaki Írországba. A kapott válaszokból ismét nem lehet egyértelmű következtetést levonni. Sajnos, a magyar anyanyelvűek között csak egy olyan személyt találtam, aki semmilyen szinten sem volt képes angolul kommunikálni a kiutazása előtt. Az is tény, hogy ez a személy azonban megérkezése után intenzív nyelvtanfolyamon vett részt. Érdekességként az is megjegyzendő, hogy eddigi, 4 éves corki tartózkodása alatt ő volt az, aki az interjú-alanyaim közül a legnagyobb előrelépést tette: piaci halárusból egy négycsillagos szálloda bármenedzserének az asszisztense lett. Az a munkavállaló pedig, aki a kezdetekben az angolul legkevésbé tudók között a második helyet szerezte meg, szalonnagyári szeletelő munkásból indulva jelenleg egy ugyancsak négycsillagos szálloda dolgozója, konferencia- és rendezvény-szervező menedzseri pozícióban.

Az utolsó kérdésem a jövőbeni nyelvtanulási tervekről érdeklődött, és a válaszok között érdekes összhang alakult ki. Azok, akik további nyelvek megtanulását tűzték ki célul, két nyelvet jelöltek meg: a németet, mert továbbra is szeretnék külföldön dolgozni, de közelebb Magyarországhoz (Ausztria vagy Németország); illetve a spanyolt, mert a mostoha ír időjárási körülmények miatt legalább a nyári időszakban Spanyolországba, a Kanári-szigetekre vagy a Baleári-szigetekre menekülnének.

5. Következtetések

Ilyen méretű felmérésből következtetéseket természetesen nem vonhatunk le. Az eredmények bemutatása során már utaltam arra, hogy föltevéseimet nem mindenben igazolták a kapott válaszok. Ez azonban az összefüggések tekintetében módosul. A megkérdezettek egyike sem válaszolta azt, hogy javuló angolnyelv-tudása segítette a jobb pozíció eléréséhez, de a bővülő szókincsük, a motivációjuk és a magabiztosságuk egy másik nyelvben (tehát ami kizárta a „Krashen-féle érzelmi szűrő” (Bárdos 2004: 91) bekapcsolását) elengedhetetlen feltételei voltak egy-egy sikeres meghallgatásnak még akkor is, ha ezt ők akkor nem érezték. Egyértelműen nem állíthatjuk azt sem, hogy „nulla” nyelvtudással is lehet boldogulni, hiszen az egyetlen megkérdezett személy – aki nem tudott angolul a kiutazáskor – amire munkát vállalt, már elvégzett egy nyelvtanfolyamot anyanyelvi környezetben. Ennek a felmérésnek az eredményeként és saját írószági tapasztalataim alapján számomra egyértelmű az, hogy bizony szükséges egy kis – otthonról hozott – angol „nyelvi tudásmag” ahhoz, hogy sikeres legyen a beilleszkedés: legyen egy alap, amire építkezni lehet.

6. Távlatok

Voltaképpen a magyarországi idegennyelv-oktatás színvonalának és eredményességének kis méretű kontrollja volt felmérésemnek a célja. Képet kívántam kapni arról, hogy az anyanyelvi országban megszerezhető nyelvelsajátítás vagy az itthon megszerezhető tanult nyelvtudás hoz-e több sikert. Egyértelmű válaszokat az alacsony populáció miatt nyilván nem kaphattam, de a válaszok gondolkodásra, elemzésre sarkalltak. Amennyiben lehetőségem nyílik rá, ezt a felmérést nagyobb méretű kutatássá kívánom bővíteni. Ennek során más nemzetiségű írószági vendégmunkásokat is tervezek megkérdezni. Az ilyen „exportált” nyelvtudások összehasonlítása révén új típusú („eredmény-orientált”) képet nyerhetnénk a közép-kelet-európai angol nyelvtudásról.

IRODALOM

Bárdos Jenő (2004): *Nyelvpedagógiai kalandozások*. (Iskolakultúra-könyvek 24.) Pécs: Iskolakultúra, 206 p.

Feketéné Silye Magdolna (2002): *Nyelvi kompetencia-elvárások a multikulturális munkaerőpiacon*. www.date.hu/acta-agraria/2002-01/feketene.pdf (letöltve: 2008. 10. 24. 11:42)

Munkavállalás az EU-ban – Írország. www.vmkik.hu/index.php?id=1506 (letöltve: 2008. 10. 24. 12:38)

www.kozvetites.jobcenter.hu/article/53/ (letöltve 2008. 10. 25. 12: 45)

www.kulfoldimunka.repeta.hu/celorszagok (letöltve 2008. 10. 25. 12:34)

MELLÉKLET**Kérdőív Írorszáiban élő/dolgozó magyaroknak**

1. Hány éves?
2. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?
3. Mióta él Írorszáiban?
4. Élt ezt megelőzően más angol anyanyelvű országban?
5. Tanult Magyarországon angolul?
6. Tanult valami más idegen nyelvet/nyelveket? Ha igen, melyek voltak ezek?
7. Mennyire volt eredményes az otthoni nyelvtanulás?
8. Van bármilyen dokumentuma nyelvtudásáról? (érettségi, nyelvvizsga, szintfelmérő teszt stb.)
9. Mennyire segítette nyelvismerete vagy hátráltatta ennek hiánya munkavállalásában?
10. Mennyi időbe telt, amíg elsajátította munkakörnyezete sajátos nyelvhasználatát, szakszavait?
11. Miben érez gondot, hiányosságot angol nyelvi ismeretében?
12. Járt angolnyelv-órákra Írorszáiban? Ha igen, milyen rendszerességgel?
13. Tudott munkahelyet változtatni javuló nyelvismerete hatására?
14. Vannak nyelvtanulási tervei a jövőben?
15. Milyen nyelvet, nyelveket szeretne még elsajátítani? Milyen céllal?

TINTA KÖNYVKIADÓ**FALK NÓRA: ETIMOLÓGIÁK**

284 oldal, 1490 Ft

Az érdeklődő nagyközönség számára készített *Etimológiák* című szótár mintegy 10 000 szó és további 3800 származékszó etimológiájának, azaz eredetének rövid, szakszerű leírását tartalmazza.

A szótár bemutatja szókincsünk eredetének sokszínűségét.

A kötet rávilágít arra, hogy a szavak létrejöttének számos útja van, például a *fukar*, *isler*, *majonéz*, *matuzsálem* és *szendvics* főneveink tulajdonnévi eredetűek, az *ádámkosztüm*, *bankjegy*, *madárrijesztő*, *szélrózsa* és *vérrokon* összetételeink német mintára alkotott tükörszavak.

Falk Nóra, a kötet szerkesztője a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészkarának oktatója.

Megvásárolható a kiadóban:

TINTA KÖNYVKIADÓ, 1116 Budapest, Kondorosi út 17.

Tel.: (1) 371-0501; Fax: (1) 371-0502

E-mail: info@tintakiado.hu; Honlap: www.tintakiado.hu